

Artà

ANY VI - NÚM. 53 - SEGONA ÈPOCA - PERIÒDIC INDEPENDENT D'INFORMACIÓ LOCAL - NOVEMBRE 1990

«ES SERVICI MILITAR»

Ben assegut a sa catifa vaig veure representar aquesta triste enganyifa en què consisteix sa rifa pes servici militar.

Es mateix dia, sa sort volgué que es das sa notici de que havien trobat mort, dins un camp de tir, un hort, a un que feia es servici.

I que perdut des batalló amb qui feia unes maniobres, fou declarat desertó... i ara n'han trobat ses sobres.

I record una sentència de la setmana passada, que pot fer jurisprudència: No n'és delit, ni violència es donar una bufetada.

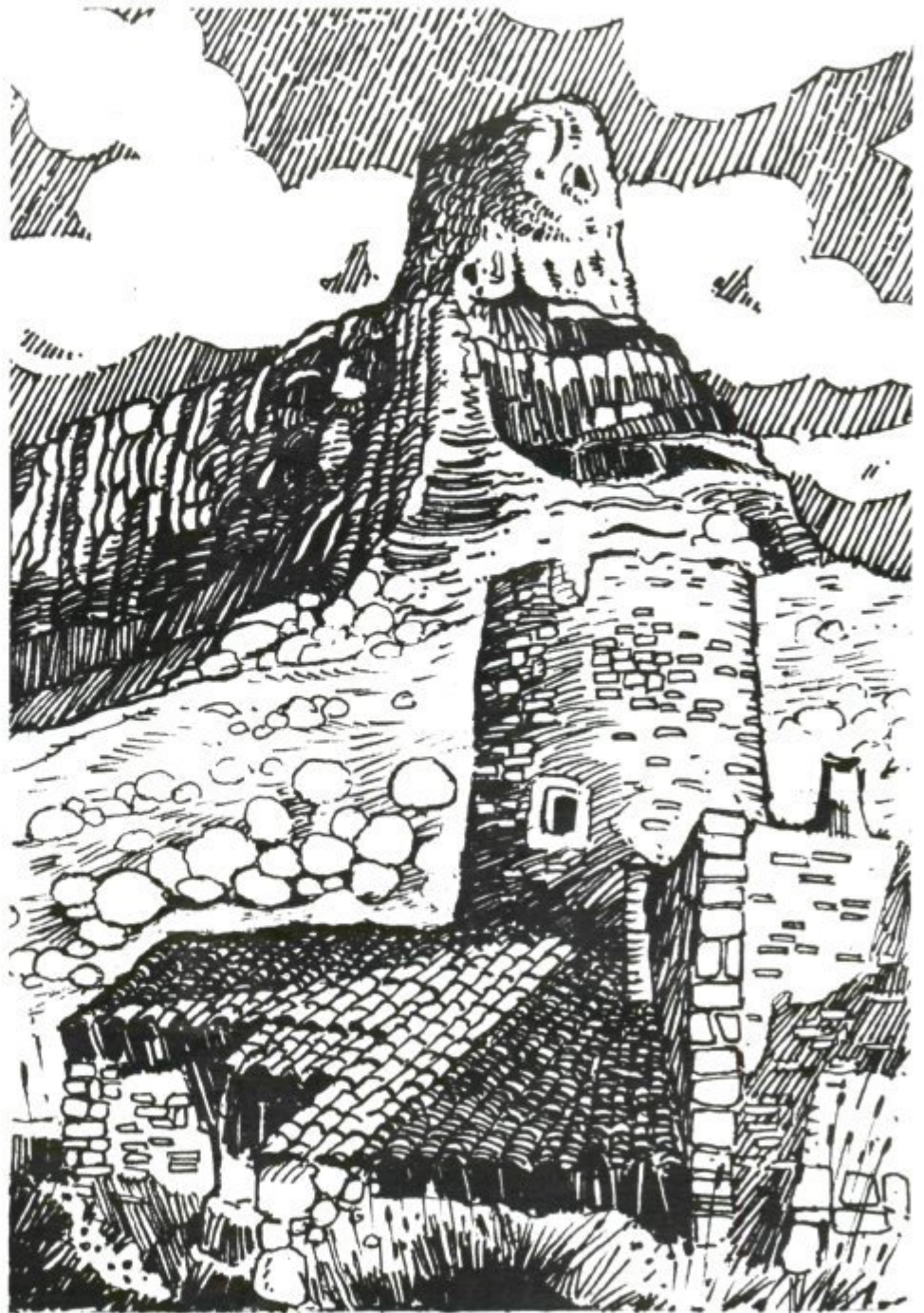
(Mentra pegui s'oficial i hagui rebut es soldat, perquè, com és natural, tots els drets té un general i un recluta no en té cap).

Ja està clar que es tribunal estava molt ben compost: ¿com pot esser imparcial si el formava un personal tot militar, per supost?.

Un recluta els hi pertany, per ells, es carn de canó; així no hem de trobar estrany que els hi augmentin d'any en any els cassos d'insumissió.

Que ja el deia dolorida, banyat amb llàgrimes els ulls, aquella mare afligida: «Els hi entren tot ple de vida i sols me tornen despulls...»!

Sant Pere

Baix d'Es Bec d'En Farrutx l'antiga possessió de Sa Devesa amb el característic molí, ha trobat en N'Arpo un artista que la dibujava tal com era.

Melancòlicament l'Artà arriba a cavostra parlant de torrentades que han duit la desgràcia a Can Toni Espinosa que va perdre la seva dona, Emilia Anta, una trista nit d'aquest novembre de 1990.

Esperem que aquestes catàstrofes no es tornin repetir.

Maquetatge i dibuix: ARPO

Fotografia: JULIO INFANTE

Repartidor: JUAN BUJOSA TOUS

Coordinació:

JUAN TERRASA SANCHO

JUAN BUJOSA TOUS

Coordinació Palma: MIQUEL LLODRÀ

Redacció: PEPE MISLATA, TOMEU FEMENIES SARD, BIEL TOUS, JOSÉ CANTÓ PLANISI, SERAFÍ GUISCAFRE GENOVART, ANTONIO GINARD CANTÓ, M^l ANGELES PIÑEIRO, MANUEL MASSANET FORNERS

Col·laboradors:

JOSEP MELIÀ, SANTIAGO PERELLÓ, MIQUEL MOREY LLITERAS, BONET DE SES PIPES, MIQUEL BOTA TOTXO UN DE FORA POBLE

Pseudònims:

ES SANTANYINER, EN PINXO DE SON RECUIT, EL TIO EUFRASIO

Administració: R.S.N.

Administració i cobrança:

MARIA DURÁN DANÜS

Direcció Artà:

CARRER CARDENAL DESPUIG, n° 8-10
TELS.: 56 20 05 - 56 26 52

Publicitat: Tel.: 56 26 52 - 56 20 05

ARTÀ: No se responsabiliza de la opinión, de los conceptos vertidos por sus colaboradores, ni se identifica necesariamente con ellos. La opinión de la Revista se expresa únicamente a través del artículo editorial.

Dipòsit Legal P.M. 203-1983

Impressió: Informacions Llevant
Tel. 55 03 28 - MANACOR

«Es Serviç Militar, 241 - Editorial: El polígono industrial, 242 - En pinxo de Son Recuit, 243 - Corcadissa d'antanyia, 244 - Casos y cosas del Comisario Castell, 246 - Quatre esquitxos sobre la nostra llengua, 247 - Poetes y Glosadors, 248 - Maria Antònia Salvà, mestre del llenguatge, 249 - Gent de per la Vila, 250 - Ecologia, 252 - Colònia de Sant Pere, 253 - «L'empenta del Sesgo», 254 - Notícies, 256 - Esports, 258 - Hípicas, 259 - Foto Comentada / Demogràfiques / Punt i Final, 260

EDITORIAL

EL POLÍGONO INDUSTRIAL

Quede claro que por parte de L'Artà se contempla la perentoria necesidad de un Polígono Industrial.

Por lo tanto, debe interpretarse este editorial como un intento de evitar un atentado paisajístico que quieren perpetrar los que tuvieron la nefasta idea de construir el Polígono en el lugar elegido, pero al mismo tiempo acuciar a los responsables políticos a fin de que, en el punto adecuado, se facilite la ubicación de las naves que las necesidades industriales de nuestro pueblo hacen urgente.

Hay que asomarse al mirador del Santuario de San Salvador dirigiendo la vista hacia Torre de Canyamel, donde se divisa la franja azulada del mar y considerar que este tesoro paisajístico va a perderse irremisiblemente.

Sabemos que en algunos cenáculos se nos tilda de catastrofistas y de criticar por sistema, si bien jamás se pudo demostrar que ni una sola de las críticas ni uno solo de los análisis y opiniones hayan sido gratuitos o faltos de veracidad.

Ahora ante la inmediatez de ser perpetrado este crimen ecológico, queremos alzar nuestra protesta ante el desaguisado que representa devastar esta maravilla de paisaje cuya contemplación incita a la placidez y a la reflexión. Posiblemente no sirva para nada, pero como mínimo quedará la constancia histórica de nuestra protesta como testimonio para quienes nos precedan.

«La sort d'abaix, Es Cos d'En Regalat, Na Franca i Na Retxa amb Sa Vinya gran» tienen la autenticidad del diorama de una Mallorca que se nos roba en aras de un falso progreso y de un discutible bienestar económico. En este caso, gratuitamente puesto que en la rodalía artanense existen espacios donde situar El Polígono sin agredir la percepción visual, ni cambiar el aspecto, y por qué no proclamarlo, la belleza y armonía del conjunto.

No defendemos únicamente que Na Caneta, Es Pujols d'en Terres, Ca S'Etzero, Sa Vinya d'es Morers, Na Palova, hasta Sa Creu de Na Bernarda, constituyen el terreno

de cultivo mejor de todo el término que con Na Llangueta, Es Molí d'En Sanxo, Es Molinot, Es Molí d'en Fuixó i Na Peixet, constituyen los graneros más efectivos que jamás podrán ser útiles. Defendemos además el paisaje, el espectáculo que la naturaleza nos proporciona, la conservación de esta porción de tierra que es lo único cierto, auténtico, inamovible, que nos provee de raíces a los habitantes de este Llevant.

Un hombre sin raíces es un árbol carcomido.

Defendemos el paisaje, y nos apena tener que llamar céntricos a quienes presumen de conservacionistas y autorizan esta consumación.

Quisiéramos que alguien diera la voz de alarma. Vais a dejar esta porción de tierra, maravilla natural, destruida para siempre en unas construcciones feas, en montañas de chatarra a la vista, en la monstruosidad de la multiplicidad de construcciones características de los modernos polígonos.

Reiteramos la necesidad de no posponer su creación, pero en el lugar adecuado.

En el ánimo de muchos están estos lugares. Mejor comunicados, sin contravenir suposiciones vigentes que prohíben aumentar la circulación en el cruce de carreteras ya de por sí saturadas.

Hay que poner imaginación en el poder decisorio. Reivindicamos, pues el Polígono Industrial pero en el sitio adecuado. No al pie del Santuario.

EN PINXO DE SON RECUIT

En Pinxo va com a remogut.

El conec massa.

Aquest posat que vol semblar tranquil, aquest aplom, aquest domini i sang freda, n'amaguen qualcuna.

Destral en mà, fa troncada d'ametler.

-Bon dia, Pinxo.

-Bo el tenguem.

-Se veu que no vols passar fred...

-Mentre pugui, vull viure fredor fora.

-Tornam tenim l'Artà a punt de sortir i no hem parlat de res.

-He reparat que no vos despedíreu d'Es Rector, d'En Rafel.

-No me'n parlis. A sa Redacció de l'Artà hi ha un disgust gros.

-Com és ara?

-No s'ha despedit de noltros. No mos va fer a sebre que se n'anava.

-No pot esser. Mirau-ho bé que voltros sou uns despistats amb sa correspondència.

-Te dic que no mos comunicà res.

-Mirau-ho bé. És impossible. Toca haver-hi una carta, o un bitllet o un «saluda».

-Res no hi ha!

-Ni una avisada per telèfon?

-Res, te dic!

-Això no és d'es seu estil.

-Pensa. Noltros que li entregàrem «Sa Comare» en reconeixement de mèrits, quan dirigia s'altra publicació.

-Me'n record. Quan encara aguantava Es Bellpuig i no l'havia entregat en mans d'es

mestres. Perquè això no li podem negar. El va entregar amb totes les conseqüències!

-Ha estat un Sant homo. Una mica acostat a sa part d'es qui comanden, però en això

ho solen fer es capellans. Cerquen sa redossa i una bona ombra. És lo seu!

-Eco! Han d'esser amics d'es de sa vara per poder fer favors. És una llàstima que se n'hagi anat abans de crear es Museu Parroquial perquè amb lo que llevaren de dins la Parròquia hi havia per fer-lo de primera. Don Joan Servera somniava fer-lo damunt sa Casa des Donats, allà dalt, a Sant Salvador.

-A qualche banda l'han de fer.

-Sí, perquè a l'església pareix que li han fet un embargament. Vaja una buidor!

-Que no t'agrada?

-NO és a mi que m'ha d'agradar. Jo no en som l'amo. La trob buida... ben buida... buida de tot!

-Me sap greu aquesta despedida d'En Rafel a la francesa. Punyema! Han estat una partida d'anys!

-Però pensa que noltros no som ningú per a jutjar sa seva feina. Pareixia que lo folk no li agradava gaire.

-Lo folk?

-Si s'Endevallament, ses processons, però es seus motius tendria. Si ell ha aconseguit que facin manco renou en es condols...

-No, amic. Això no ho aconseguirà ningú.

-Si ell ha lograt que els que hi van ho facin amb més fe, massa ha fet.

-I si ha aconseguit convertir es qui duen

es «mando»?

-Això seria un miracle!

-Bé, i res més saps?

-Es pròxim febrer se tancarà es «bodegón» El Paso; se retira Na Xineta.

-I ara què dius?

-Lo que sents.

-Això també és un aconeixement.

-Es poble no pareix es mateix sense Es Rector i Na Xineta. Haurà perduda personalitat. Sobretot sense Na Xineta, perquè ecònom o rector ja n'ha vengut un altre, però Na Magdalena és insubstituïble.

-Ja ho val!

-Quin poble, Déu meu! No és estrany que ets estrangers, es forasters, ni es de poble extern, no arribin a conèixer-nos mai.

-Saps que ho som de mals d'enfilar!

-Creu que tots ets externs se'n van dijuns de ses nostres peculiaritats, d'es nostro taranna. «Buena gente la de Artà. Un poco novelera».

Un poco?

Un poble que ha tengut un menescal Moll, un mestre Pep Butlo, un apotecari Pujamunts, un metge Quintín, un don Antoni Regalat, un Toni Sua, un Colau Xina, un don Toni Massot, un Sarasate i un Pere Matamalas no és, no pot ser, un poble com ets altres.

És qualche cosa més que no arriben a entendre mai es qui no foren enconats dins sa rodalia.

-Massa raó tens.

-Ara es fa necessari que aquesta idiosincràsia somniadora se torni en un poble feiner i cult. A un poble cult no es tan bo de fer entendre-ho per part d'es que li parlen de pau i fan sa guerra, dels que prometen una qualitat de vida i el balden a arbitris, dels qui el volen salvar i tan sols salven es seus amics.

-El Bon Jesús va fer sants a tots es seus parents.

-Sursum Corda.

-Habemus ad Dominum.

-I continuà pegant destralades en es llenyam.

COMPRE LO MEJOR

Aceite de oliva
«BELLVER»

Aceite de girasol
«BENDINAT»

Distribuido por ACEITES HNOS. BONNÍN C.B.
C/. Son Servera, 24 — Tel. 56 22 02 — Artà

FERRER AMENGUAL SA

FABRICA DE MOSAICOS Y PIEDRA ARTIFICIAL
ALMACEN DE MATERIALES DE CONSTRUCCIÓN

Fábrica, Almacén y Oficina: C/. Ramón Llull, 9 y 11
Tel. 56 21 79 - Fax 56 21 76 - ARTÀ (Mallorca)
Almacén y Tienda: C/. Velasco, 38 - Tel. 56 33 45
CALA RATJADA

El ciuronet geogràfic que Artà suposa dins la geografia universal, és una mena riquíssima i heterogènia de costums tan insòlits com inusuals. Sense pecar d'egòlatres, gosaríem dir que el artanencs som els més singulars de Mallorca. A dins canostra sovint s'hi couen les més dispars situacions humanes. Tot fa tot i una flor no fa estiu. Que vénen malades? Tira moro, que tanmateix el món és rodó i la bolla xorca. Volem quan no podem i en poder no anam d'oros. Però, paradoxalment, arrufam la grufa davant un terròs i furgaríem a cops de nas la serralada de Ses Planetes. Aquesta breu exposició psicològica, aplicada al nostre caràcter, hi quadra com juntes de calaix, si ens atenem a la persona de l'amo en Miquel Butler.

De tothom és sabut que els Butlers són gent d'una galàxia especial. No hi ha un sol Butler que no honri la nissaga. Estan pastats amb farina de força i llevadura sucra. Per rebel·lonar el que deim, els Butlers tenen el llavi superior (morro de dalt, per entendre'ns) una mica més prop dels aranells nasals que la resta de la gent, perquè el somriure quotidià empeny els queixos bucal, al mateix temps que, subtilment, dóna amples a una filosofia sarcàstica, però plena de dolcesa.

En definitiva: són pacífics, però d'ungles esmolades. Amb ells, no hi aneu de romanços, perquè, tant tort com si dret, el dia forma part de la nit. També en qüestió d'anar de brega, no tenen pèls a la llengua, però sí el paladar farcit de pues.

En certa ocasió, un Butler, l'amo en Miquel, es trobava a la Central (avui, Tercera Edat) descarregant sacades de gra de moldre. Les cistes no li tocaven voreres ni els faldars de la camisa. Amb un vol, deixà la carretada a peus de mola. Don Joan Oleo l'entortorà perquè fes una demostració del que l'amo en Miquel era capaç. N'Oleo estava segur que en Miquel duia la maganya tapada. Que si teva que si meva, l'amo En Butler inflà les manxes del lleu i pegà braçada a un sacarro dins el qual hi havia desset barcelles de blat. Llavors amb una barcellada buida seyalà un cercle, agombolant-s'hi posteriorment de peus. Abraonà el sac macull macap, i les dotze arroves i mitja volaren com una pampaloia de sabó per sobre les seves espatles.

Els testimonis romangueren fora polsos. Vivadell, quina feta! Ai, Verge Puríssima, si en lloc de fer pagar l'endemà al sac havessin canviat els trumfos! Les alzines de la vila no haurien estat suficients per estopar la diarrea dels testimonis. Remilgots foradats, si a l'amo en Miquel li emprèn a repartir ventim de puny, la cosa hauria estat de veure.

Els anys 1923, 24 i 25, es llogà de pareller major a Can Canals, tirant l'invent amb en Toni Lloa i en Miquel Murtó. Havia substituït en Jaume Mengo. En Jaume Punyit i en Pere Pelat eren els pastors, i en Pau Pusseta, pare d'en Joan Hortolà, era el garriguer, mentre que l'amo En Joan de Son Sureda, progenitor d'En Tomeu, na Maria i na Margalida, feia d'oguer, tota vegada que son pare duia Can Canals a compte seu.

L'any 1933 passà de garriguer a Son Granada de Lluçmajor, una finca infernal per als garriguers. Avisat dels probables entrebancs amb què es trobaria, En Butler va contestar: «Jo ja me'n desfaré». Recent pres possessor del càrrec, dos caçadors li entren dins s'ordi. Els aglapeix i els diu: «Escoltau. Su aquí deçà hi ha tants de conills com volgueu. Si no hi caçau els mateixos, llavors botau i ja mos vorem davant l'hospital». Cop piu, tocaren soletes i no el molestaren més.

Després de Son Granada, feu tracte amb el dermatòleg Don Andreu Muntaner per guardar-li la caça de Sa Cova. El Moviment havia esclatat. Com que l'amo En Miquel era sospitós polític, va

No vos assusteu. No és cap general, anc que ho paresquí. A l'any 1920, els sapadors d'enginyeria anaven mudats com si fossin diplomàtics de professió. El més socant, polser sia el crucigrama xacó de filtre i visera. Així de ben posat estava l'amo en Miquel Butler, ara fa setanta anys.

haver de comparèixer al Quarter. Per afegir estelles al foc, i l'ús d'arnes no li ajudava a gaudir de cap classe de privilegis. Tot el contrari.

Parà llar a les cases de Na Llulla. Vet ací que un horabaixa rebé la visita (imprevisible i inesperada visita) del seu germà Tomeu. Va ser un encontre tràgic i horripilant. Com a dos indis mesclers, es miraren de fit a fit sense poder farfollar ni una sola paraula. Transcorregut un etern quart de rellotge, En Miquel aiximateix preguntà la feta: «Tomeu, què et passa? Tu estàs estret i acorralat». «Miquel, bon germà. Acompanya'm fins en es Còdol Negre (es tracta de la part més abrupta i inaccessible d'Albarca, a gregal del tombant del pla de Ses Biles, entre Penya Rotja i el Cingle de N'Ali), que jo no sé on és». «Es Còdol Negre? I tu no saps què et mengenques!». «Pot ser que no ho sàpiga, però sé lo que vui». «I què vols?». «A les onze de la nit vendrà una barca d'Alcúdia i jo fugiré cap a Maó». «I que no saps, Tomeu, que a sa Torre d'Albarca hi ha més

Comercial ARTÀ

EN COMERCIAL ARTÀ ENCONTRARÀ LAS
TRES COSAS QUE USTED BUSCA:
SERVICIO, CALIDAD Y PRECIO

EXPOSICIÓ I VENDA:
Carrer de Ciutat, 46 - ARTÀ

Per més informació: Cridar al Tel. 56 21 48

CONDOR MOTOCULTORES (CONDOR)
MOTOSIERRAS (MONDIAL Y OPEN)
SEGADORAS HIDRÁULICAS (ZAZURCA)
SEGADORAS ACONDICIONADORAS (ZAZURCA)
REMOLQUES ESPARCIDORES
REMOLQUES ENSILADOROS
EMPACADORAS Y ROTOEMPACADORAS (BATLLE)
CUBAS DE VACÍO
BARRAS DE CORTE
BOMBAS PULVERIZADORAS
ROTOCULTIVADORES

milicians que mosques?». «Miquel, me jug es coll, i per morir màrtir, puc morir fàrtir».

L'amo En Miquel, mentalment, enllestí l'itinerari. Freturava fer la mànega al coster de Na Llarga. Fosca negra, partiren Era d'En Barret avall, cap a Na Freula i Na Terrés. Oh gran tragèdia! En Tomeu, enterbolit pels nirvis, torcé un peu esqueixant-se carn del garró, quan ja llepaven el Coll d'es Puu. Impossibilitat de donar passa. En Miquel el carregà a betcoll i altra volta, refent camí, cap a Na Llulla.

Sigilós i caut, en Miquel ranejà Es Matzoc, mentre els milicians i falangistes disparaven contra la barca, la qual es feia mar endins, malgrat l'absència d'en Tomeu a bord. Per dissort o per sort, anau-ho a cercar. Tanmateix l'odissea no podia acabar segons els plans prevists, perquè el Destí final d'En Tomeu l'esperava assegut a Na Marranxa menjant un senzill trempó.

El peu d'En Tomeu s'inflava com un odre i de tots els remeis possibles, l'únic prohibit era servir-se dels auxilis d'un metge.

Don Andreu Muntaner tenia un viver de llagostes su arran del Cadirot del Matzoc. Un matí l'amo En Miquel va veure la porta enderrocada. Cordat de ràbia, pregunta als milicians el perquè del malifet. No li contestaren. Preferiren callar i contar-ho al capitost. Aquest prengué una resolució dràstica. Mentrestant, un dels guardians de la Torre avisà en Butler de les ordres del «jefe».

«Miquel, no et tornis posar amb cap de noltros. T'ho dic per bé teu. Pensa que tens sa sentència feta i sa mort darrera ses orelles». «Gràcies per s'avís, perquè jo ja m'ho pressentia».

Amb el canvi de senyor, d'una banda el Banc de Felanitx i de l'altra Don Damià Mayol Marquès, en Miquel passà de majoral a Sa Cova. Un horabaixa, fent l'aguait (devia ser l'any quaranta), al peu de Sa Pedra Geneta, quedà gelat. En lloc de sortir-li una caça, el que li sortí fou en Toni Clarito. A en Butler, els ulls li feien dos. La visió, en aquelles circumstàncies d'angúnia, va ser traumàtica. Es miraren com una mare mira un fill, el qual ja creia perdut per a sempre. Vençuda l'engronsada emocional, s'abraçaren en el més intens dels silencis.

«De Miquel...». «De Toni nostro. Mai m'haguera cregut trobar-te per aquí». «Ai, Miquel! Si sabessis ses vegades que jo t'he vist a tu sense que tu me vessis a jo, no ho creuries». «Te crec, pots estar segur. I també sé cert que altres companys teus han fet lo mateix. Saps com ho hem de brufar? Idò veniu demà vespre a les dotze de sa nit i farem bunyols a rompre». «Miquel, ho he entès bé? Per ventura has dit bunyols?». «Jo no ment, ni mumare m'ensenyà a tornar arrera. Si no vols menjar bunyols, menjaràs bunyolada i mitja». Un poal de llàgrimes fou l'assentiment confirmatori de la cita.

Deu mevet, quin dilema, Senyor! ¿Com fer Bunyols, si sa pastera només estava al tibo de teranyines? Pensau que de tanta rusca que a Sa Cova hi havia, els migdies ni tan sols tocaven el corn per anar a dinar. Si a mà no ve, els dies de jubileu els missatges rebien una escudella de llegum cuinat portada directa de les cases al sementer de la llaurada.

El matrimoni Ginard-Llaneras en el dia feliç del casó del seu fill Miquel, ocorregut el 18 de novembre de 1961.

Tant s'estrengué la situació del queviures, que l'amo En Miquel va dir als homes: «Si vos ne voleu anar, anau-vos-ne. A Sa Cova no hi ha un sagrament de res. Es moixos, farts de miular de fam, s'han fet suatges. Jo no veig manera de menjar un ou, perquè ara he vist que ses gallines ponen p'es bec, i això de parar sa pella en es cul són vuits i nous i cartes que no lliguen». «L'amo, Déu dispondrà. Pararem llaços i vós feis-ho sabent al senyor del lloc», respongueren els missatges.

Tanta solidaritat commogué l'amo En Miquel. Així que davallà al poble. Per telèfon posà la solució per omplir-se el gavatx en mans del propietari de Sa Cova. La conferència telefònica fou patètica. «Senyor: hem acabat es recursos. A dins ses cases no hi queda més que sa clau per tancar. Tant és cert, que ara es missatges són a caçar cabres i les mos fotrem torrades amb sal, ja que no tenim oli ni saïm. Si un dia d'aquests va a Sa Cova i troba tancat, sa clau estarà dins s'esclatxa de costum. Ja ho sap».

El s'endemà matí un citroenet pujà un cul de sac de mongetes blanques i un altre sac amb un cul de ciurons. Però abans de tornar-se'n a Sa Cova, En Butler visità una família benestant del poble. El resultat va ser exitós. Entrà de buit i sortí amb mitja arrova de farina. La prou suficient per fer la bunyolada promesa.

A les dotze en punt de la nit, un grapat d'amagats se menjaren un ribell de bunyols, sense importar-los si madò Maleta els havia fregits amb el forat a darrera.

A trenc d'alba, En Jaume de Na Murtera, en Jaume Fena, en Jaume Blancos, en Pere Siurell, en Toni Espinosa, en Perantoni Camunyes i els de la casa passaren llista i donaren bon compte a la resta d'aquelles meravelloses alises foradades.

E Reportajes
Infante

Foto
Video

BODAS - COMUNIONES - BAUTIZOS
ARTICULOS FOTOGRAFICOS

C/. Vinya, 25 - Tel. 83 53 34

ARTÀ (Mallorca)

COTEX

Suministro Cortinajes,
Uniformes
y Lencería Hostelería

FERRER VAQUER, S.L.

C/. Parras, 90

Tels. 83 53 15 - 83 53 31

Fax 83 51 62

07570 ARTÀ (MALLORCA)

CENTRE COMERCIAL

JONC

SABATERIA I VIRMERIA

ENCÍS

PERFUMERIA I LLENCERIA

C/. Gran Via, 2
Tel. 83 50 66
ARTA

**BOUTIQUE
SEDUM**

NADONS

BOUTIQUE INFANTIL

LAS EXTRAÑAS ELOCUENCIAS DEL SARGENTO BOIRA

El Gran Vía estaba muy animado a aquella hora

La tarde plomiza cargada de lluvia, invitaba al recogimiento, a la conversación, al chismorreo desmedido... El café Gran Vía, estaba en aquellas horas, lo que vulgarmente se dice de «bote en bote». Humo por doquier, bebidas, tabaco...

En una de las mesas ubicada cerca del ventanal que da a la calle, el comisario Castell intentaba mantener un diálogo no siempre fluido con su subordinado el sargento Boira.

-¿Te pasa algo? -preguntó Castell a Boira- que intentaba por todos los medios prenderle fuego a una colilla ensalivada de puro caliqueño.

-Te veo con cara de pocos amigos.

-¿Tanto se nota? -Contestó el sargento a su superior con una especie de interrogación.

-¡Joder! Si parece que te han dado por el c...

-Toda la culpa es de los que nos gobiernan. Esos señores me tienen traumatizado. Primero fueron las declaraciones de renta y los impuestos; luego la tarjeta azul de los cojones, la subida de la gasolina, el catastro, y por último la parida del condón en las escuelas.

-¡El condón! Exclamó con asombro Castell ¿Acaso en las farmacias no encuentras de ti medida?

-No me haga chistes malos ¡Leche! que el horno no está para bollos.

¿LE GUSTARIA SABER...?

Se dice, se comenta que se dice por ahí, que se especula de si el parque motorizado de Artà podría estar compuesto por 1.285 velomotores, 450 motocicletas, 4850 turismos, 184 furgonetas, 67 camiones, 7 autocares, 22 jeeps y 1 motocarro.

Los tractores, por su condición de agrícolas, están exentos de fiscalización municipal. Las fuentes consultadas al efecto han sido incapaces de valorar, aunque sea aproximadamente, la cifra de ellos. Entre los mismos agricultores existen fuertes discrepancias sobre su número.

Supongamos que la población activa de Artà, la Colònia de Sant Pere y Betlem sea de 6.050 habitantes. Si así fuera, tocaría un vehículo por cada 1'29 artanenses. Sin embargo, si juntásemos los asientos sobrantes, todo el pueblo iría sobre ruedas y, además, con superávit de plazas.

Una simple operación matemática, nos llevaría a la conclusión de que todos los vehículos puestos en fila india, alcanzarían una longitud de 13.623 metros. Eso, como mínimo.

-¿Entonces? -Interrogó de nuevo el comisario.

Boira, muy nervioso, dejó por inútil la colilla de puro en el cenicero, pidió al mostrador una cajetilla de celtas largos, emboquillados, y cerillas, encendió un cigarrillo, aspiró el humo con avidez y prosiguió:

-Esas campañas de la caja tonta, esos artículos en la prensa, esos carteles pegados en sitios visibles, ese «Póntelo, Póntelo»...

Todo manipulado desde el poder, señor comisario, manipulado y con unas ideas bien claras y definidas.

-¡Coño, Boira! Me tienes intrigadísimo con tus deducciones.

¿A quién ó a quienes manipula El Gobierno con el jodido condón?

-Pero... ¿Es que aún no lo ve claro, señor comisario?

-Pues no, Boira; por mucho que me esfuerzo, no consigo penetrar en los oscuros laberintos de tus arcanos ocultos.

-A la juventud sin futuro, mi querido comisario. Los señores que están en el poder establecido tienen un gran «guiño» montado, y manipulan a los estudiantes, a los universitarios, a esos miles de jóvenes que buscan su primer empleo... Para todos ellos, la única alternativa es el condón. Reconozco que es mejor eso que las drogas; sin embargo, no deja de ser una manera como otra cualquiera de tenerlos ocupados en algo. Luego, en las próximas elecciones, en compensación se les pedirá el voto.

-¡Putas, Boira! ¿Entonces tú no estás en contra del condón?

-¡No, comisario! De lo que yo estoy en contra es del sistema.

-¡Acabáramos!

Las primeras gotas de lluvia mojaban las calles de Artà, el Gran Vía seguía igual de animado, Boira igual de bestia, y el comisario Castell -¡como no!

¡En fin! Pura rutina.

VIDRIO ALUMINIO SANEAMIENTO
VIALSA

J. Bernad, J. Zafra y J. Genovard

Ctra. Santa Margarita, 57 - Teléfono 56 26 35
ARTÀ

QUATRE ESQUITXOS SOBRE LA NOSTRA LLENGUA

«Altres temps, feien bugada; porien perdre un llençol», vaig escriure el mes passat, en aquest raconet. Qualsevol artanenc degué recordar aquella dita antiga: «A cada bugada, perdem un llençol». Només per una qüestió de rima, m'havia permès capgirar les paraules del refrany. Té, per cert, més d'una aplicació dins la vida de cada dia. Però em va tornar venir a la memòria quan, fa poc, jo repassava el treball del Dr. Moll i el meu «esquitxet» sobre la nostra llengua. Tot d'una vaig veure que, una vegada més, qualche dimoni boiet -dels quals em queixava dos mesos abans- és més aficadís que un banyarriquer. I mirau que els nostres correctors van ulls espolsats i fora son a l'hora de deixar entrar dins les màquines impressores els escrits dels nostres col·laboradors! Així i tot, encara m'he topat amb «son» en lloc de «són». I a la segona de les darreres estrofes:

«¿Li amoll, o no li amoll?».

Jo havia escrit:

«¿Li amoll? ¿Sí? ¿O no li amoll?».

Més avall, a la lliçó d'En Borja Moll, llegesc: «establir-ho»: toca-va dir: «establir-hi».

Bono, tampoc es tracta d'haver perdut uns llençols grossos, però tu, benvolgut lector, em mereixes un respecte immens. Per això mateix, t'havia de donar una explicació.

Llegir damunt l'ARTÀ -o allà on sia- unes retxes sobre qüestions d'interès, pens que ha de servir d'entreteniment agradós; però si l'article ha estat escrit a la bona de Déu, a la babal·lana, això ja són figures d'altre sostre! ¿Tal volta lo que jo faig? Qui sap, qui sap! De la mateixa manera que hi ha qualche «sermó picalatós», també un pot embrutar una plana o dues -o més!- sense to ni so, o sense cap ni santaner. Tots sabem com ens fa gaudir una llengua (la de la boca) que s'expressa bé. Més d'una vegada ens ha deixat embadalits. Però quan la llengua li amolla dois, beneitures i altres inconvenients, vaja un turment! Ens gira el ventre! Un camperol de Mallorca va cantar:

«Sa llengo és un instrument
que no n'hi ha de més fi.
Si no el saben corregir,
cap n'hi ha de més dolent».

Ara, ara va de bo! Ara, a un altre forn pasten coques. Vos ne llepareu els dits, si les tastau. Ara, idò, llegiu el capítol V sobre el tema encetat fa uns quants mesos.

Bon profit!

Un de fora poble

V

¿LLENGUA O DIALECTE?

El dialecte catalans

«Així, doncs, podem parlar de dialectes catalans en el sentit de variants o modalitats de la llengua catalana usades en tal i tal comarca i més o menys diferenciades de les maneres de parlar d'altres contrades.

El territori de Catalunya estricta es divideix fonamentalment en dos grans dialectes: l'oriental i l'occidental. Allò que principalment els distingeix són dos fets fonètics o de pronúncia: 1° que la a i la e àtones es pronuncien clares en el català occidental, mentre que en l'oriental es confonen en un so neutre, que no és a ni e, sinó; (cf. § 15) -2° que la o i la u àtones es distingeixen bé en la pronúncia del català occidental mentre que en l'oriental es confonen en un so únic u.

El Principat de Catalunya està, doncs, dividit en un dialecte oriental que comprèn les anomenades «províncies» de Girona, Barcelona i part de Tarragona, i en un dialecte occidental que ocupa tota la província de Lleida i la part occidental i meri-

dional de la de Tarragona. Fora del Principat, la Catalunya francesa (departament dels Pirineus Orientals) pertany al dialecte oriental; les Valls d'Andorra (on el català és la llengua oficial) pertanyen al dialecte occidental; el valencià és també una prolongació del català occidental; les Illes Balears pertanyen al dialecte oriental en la confusió de la a i e, i presenten diversitat en la distinció de la o i la u àtones; la ciutat d'Alguer, originàriament del català oriental, ha sofert influències que fan que formi un dialecte a part, ben caracteritzat.

Naturalment, la distinció o confusió de la a i e i de la o i u no és més que un aspecte -el principal- de la diversitat dialectal catalana. El lleidetà presenta altres característiques, el valencià té les seves, i el baleàric i el rossellonès tenen també peculiaritats que els diferencien dels altres parlars regionals. Podem establir l'existència de sis dialectes principals:

- Rossellonès, a la Catalunya francesa;
- Oriental, a les «províncies» de Girona i Barcelona i a la part septentrional i oriental de la de Tarragona;
- Occidental, a Andorra, a la zona oriental d'Aragó, a la província de Lleida i a la part occidental i meridional de la de Tarragona;
- Valencià, des del Maestrat fins al sud d'Alacant;
- Baleàric, a Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera.
- Alguerès, a la ciutat d'Alguer.

Cada un d'aquests dialectes (fora l'alguerès, limitat a un sol nucli de població) es divideix en subdialectes, com es pot comprovar observant les diferències entre el parlar d'un olotí i el d'un reusenc (català oriental), d'un andorrà i un lleidetà (occidental), d'un castellanenc i un alacantí (valencià) o d'un manacorí i un eivissenc (baleàric).

Francesc de B. Moll
(Continuarà el mateix tema)

COEXA, S.A.

CONSTRUCCIONES, EXCAVACIONES Y ASFALTOS

Via Mallorca, 36 - Tels. 56 37 48 y 56 52 67

CALA RATJADA

Nostàlgia

Possessions,
finques ben cuidades,
les olives per collir
i les ametles ben guardades.
Les pageses amb davantal
cuinen a la gran casa
i tenen esment dels seus fills
mentres fan també la bugada.
I els pagesos a fora vila
treballen força la seva finca
han de fer molta de feina
per pujar la gran família.
Han de mester d'un bon jornal
sovint no tenen nit ni dia
necessiten aprofitar el temps
si és que volen anar al dia.
Ara això tot és passat...
tot està, simplement, acabat.
Majoral, vell majoral,
on anau avui en dia,
en lloc d'anar a treballar
al camp, com vàreu fer un dia?
Heu deixat d'anar a jornal
s'ha deixat d'anar a sembrar,
ja no treu anar a vermar.
i ni tan sols visitar el conreu.
Tot és nostàlgia d'un temps passat
que ens recorda que tot s'acaba,
que cada cop tornam més vells
fins que acabam a la mateixa morada.

Me Dolors Bonnín

GUIA — GUIDE — GUIE — FÜHRER

**SANT SALVADOR
D'ARTÀ**

A. PICAZO — B. TOUS

Una guia, pulcrament editada,
del Santuari de Sant Salvador,
ha vist la llum aquests dies.
De lectura fàcil descriu tot el
que de interessant conté el re-
cinte. Un Son autors A. Picaso

i B. Tous al qui transmetin la
mes cordial enhorabona.

La completen unes artísti-
ques fotografies i un Planol de
l'antiga Almudaina avui San-
tuari.

1

En Rafel se despedí
de sa nostra rectoria;
casi no mos pareixia
tal dia gués de venir
a Déu haver-li de dir
en lo que Artà l'aprecia.

2

El Vicari Episcopal
pel Bisbe fou nomenat;
un càrrec bastant pesat;
per això és natural
sent un sacerdot que val;
vol que li faci costat.

3

És homo de gran empresa
senzill però decidit
an es poble l'ha servit
amb molta delicadesa
de res tenia peresa
donant sempre bon profit.

4

Es vespre, sa despedida
que va fer oficial,
l'Església Parroquial
per fer sa festa cumplida
sa gent va anar a sa partida
d'es Vicari Episcopal.

5

Que Déu vos doni salut,
fent feina a sa quarta zona;
com que sou bona persona
en dureu en plucritud
Du es poble amb sabut,
Artà ses gràcies vos dóna.

6

Ara jo vui saludar
de bon gust el nou Rector;
que es trobi de lo millor
a dins es poble d'Artà;
de veres Francesc Munar,
no t'assusti aquest «turó»

7

Que veies grosses muntanyes
record que mos vares dir,
però ton cor se va obrir;
d'aplanar tengueres manyes.
Artà, és de bones entranyes
te trobaràs bé aquí.

8

Vos sou nostra llum primera
Verge de Sant Salvador;
ajudau al nou Rector,
Francesc Munar i Servera,
perquè es poble d'ell espera
tenir un altre bon timó.

Antoni Glnard
Butlé

Artà, novembre de 1990

Maria Antònia Salvà, mestra del llenguatge

III

Si de tot allò que hem dit fins ara el lector dedueix que Maria Antònia Salvà va ser una escriptora autodidacta, molt ben encaminada, això sí, creim que no aniria gaire equivocat, sempre que per autodidacte -home o dona, tant se val- entenguem aquella persona que ha adquirit uns coneixements notables sense haver passat per un sedàs acadèmic o cosa per l'estil.

A l'autodidacte, o autodidacta, segons la nostra modesta opinió, no s'ha donat la importància que realment té.

Autodidacte, d'acord amb l'origen de la mateixa paraula, és aquell qui aprèn les coses per ell mateix i creim que podríem afegir: sense gaire ajuda d'altres persones, perquè un poc d'ajuda, una sempeneta, tot autodidacte la necessita indubtablement. Això està bastant demostrat.

L'autodidacte, mirat des d'un altre punt de vista, -des d'una altra òptica, com diuen ara- seria aquell que s'ensenyava a si mateix, o que és mestre de si mateix. Però això, dit així, d'una manera tan simple inclou en el fons una gran pregunta: ¿Com és possible que una persona s'ensenyi ella mateixa si ensenyar és donar uns coneixements i ningú dona lo que no té?

Aquesta pregunta tal vegada tenguí una resposta bastant acceptable, si no som molt esquiterells. Aquí la teniu: l'autodidacte pur o absolut no existeix, creim francament que no pot existir, puix sempre ha d'haver rebut, més o manco, algunes lliçons d'un diguem-li guia o mestre, per entendre'ns. Sovint s'haurà tractat de simples consells o orientacions. A vegades hauran bastat algunes suggerències i res més. Però sempre hi haurà hagut un traspàs de coneixements des d'aquell qui ja els tenia envers d'aquell altre -l'autodidacte- que n'estava mancat. Francesc de B. Moll, que no va cursar estudis universitaris, rebé lliçons de Mn. Alcover i d'un filòleg alemany que vingué a Mallorca l'any 23 per tal de passar-hi una temporada. I Maria Antònia Salvà, també dejuna d'universitat, fou aconsellada per Miquel Costa i pels altres escriptors que citarem a l'article anterior.

Idò bé, tant l'un com l'altra, amb aquest bagatge especial de lliçons particulars, consells, orientacions, etc., arribaren, amb el temps, a convertir-se en veritables mestres cada u en el seu redol: Francesc de B. Moll en el camp de la filologia; Maria Antònia Salvà, en el camp de la nostra literatura.

I és que l'autodidacte, o l'autodidacta, sol esser un home o una dona molt ben dotats per assimilar l'art o l'ofici que volen aprendre. Són persones que no necessiten gaire temps per a fer-se càrrec de les coses, no necessiten gaire lliçons per a saber tot el llibre, no necessiten moltes hores per a dominar molts de coneixements. Al principi, com és natural, no tenen aquests coneixements dins la mà, però els tenen molt a prop de la mà i els basta tan sols allargar-la a fi d'adquirir-los i conservar-los ja durant tota la vida.

Tots aquests personatges que comentam, tan interessants, per altra part, solen ser uns individus que tenen un gran amor per la seva vocació preferida, en el seguiment de la qual hi dediquen joiosament les millors hores de la seva existència. Sers admirables, en el fons.

Llorenç Villalonga que en la seva constant ironia se'n reia sovint del món i de la bolla, en certa ocasió, se'n rigué també dels autodidactes («no me vengáis con la monserga de los autodidactas», ha deixat escrit).

Idò bé, tots sabem que Llorenç Villalonga tingué en la seva llarga vida dos aspectes ben destacats: un, com a metge; l'altre, com a novel·lista. Com a metge, naturalment, va seguir estudis universitaris; com a novel·lista, se va formar més bé ell mateix. Resultat: Com a metge (psiquiatre), creim que fou un bon professional, però possiblement no passi a la història; com a novel·lista, ja hi ha passat i amb tots els honors. Quina paradoxa! Quina rialla més fresca que podríem fer!

Atenent que ja des del principi hem considerat Maria Antònia Salvà com a mestra indiscutible del nostre llenguatge, creim convenient, en aquestes altures, explicar un poquet què entenem nosaltres per mestra del llenguatge i per què qualifiquem com a tal la poetessa del Lluçmajor.

La primera qualitat d'un bon mestre del llenguatge tal volta sia la claredat i que les paraules que escriu vagin brollant una rera l'altra sense sopegades. La llengua -ha dit Carles Soldevila tractant aquest punt- no s'ha de travar mai per allò que llegix o recita i els llavis,

Llorenç Villalonga

per anar bé no s'han de veure obligats a fer rares i desagradables contorsions. Tot convé que sia normal, normalíssim.

Totes aquestes bones qualitats, lector benivolgut, crec que les trobaràs a la coneguda poesia de Maria Antònia Salvà.

Casa pagesa

*Volguda casa pagesa,
plaent com una escomesa,
oberta com una mà
com una mà sempre estesa
que convida a reposar.*

*Com l'erba de foravila,
ets l'amor del solell.
Tens una jove pubila
i una padrina que fila
i aigua que apaga la set.*

*Ta xalesta emparralada
acull tothom amant;
tens per tots bona arribada,
i una cadira cordada
on passar-se el cansament.*

*Tens davant una perera
rica d'esplets exquisits,
i al costat una figuera
que revolten per Sant Pere
els infants enllepolits.*

*Filats fusada a fusada,
tens dins la caixa tancada
llençols nets de bona olor
-la que els dona la bugada
quan els pren la morenora-.*

*Tens estormies de figues,
tens pa damunt el reol,
tens oronelles amigues,
i ets rossa com les espigues
granades al bes del sol.*

*I com a joia heretada
del bon temps de l'avior,
una estrella mostrejada
ta pared blanca forada
i a ta llar dona claror.*

*Benhaja ta senzillesa
i aquest noble confiar
que em té l'ànima corpresa,
volguda casa pagesa
oberta com una mà.*

(Continuarà)
J. Sard

Pintura — Acabados de Madera en

general

PG

Interior
Exterior

Esmaltes - Tintes - Barnices - Lacas

C/. D' Hernán Cortes, 3

☎ 56 21 31
56 29 88 ARTA

ENTREVISTAM A JORDI GUILLEM BOSCH (ES CUINER)

Quan un es troba amb homes com En Jordi, perquè cresqui el delit de viure. És tan clar el seu concepte del fons de les coses, que una conversa tranquil·la amb ell, ensenya molt més que muntanyes de llibres.

El llibre és un bé que mai és tan dolent que no tenguin qualque cosa bona, però la diferència amb En Jordi és la convicció, l'apassionament, lo contundent dels seus raonaments que admeten pot ser les matitzacions, però que tenen tal claretat de conceptes que convenç plàcidament a l'interlocutor.

Quina delectació constatar que existeixen professionals del turisme que tenen el cap clar, coneixen el mal que aquell pateix i, lo que és millor, que a més del diagnòstic encertat sa-

brien aplicar els remeis en el cas per probable que sels hi fes una mica de cas.

Un d'ells és Jordi Guillem qui, des de l'any 1986, exerceix les temporades d'hivern de professor de cuina a l'Ajuntament de Sant Llorenç, a nivell de tallers, i a l'Ajuntament d'Artà pels cursets de cuina organitzats per l'INEM.

A l'hivern, perquè en s'estiu En Jordi està encara vigent com a cap de cuina en el Restaurant «Bonanza» de Canyamel, o a qualsevol altre que tenguin per meta tractar al client com es deu i donar bon menjar. Jordi neix a Girona, a la Carretera de Santa Eugènia n° 43, un vint de novembre de l'any 1937, en plena guerra civil.

Cursa estudis, i ingressa a l'Escola d'Arts i Oficis Sant Marcís, de la seva ciutat, avui Escola d'Hosteleria i Formació Professional.

Es va inscriure a Belles Arts i, al mateix temps, estudiava Comerç, en classes nocturnes a l'escola estatal.

Als devuit anys, decideix escollir la professió de cuiner.

Es lo que diu ell.

-No es necessita res més que sebre'n. Les teves eines caben dins una senalleta i, arribis allà on arribis, tens la vida resolta començant a treballar.

Efectivament, a qualsevol altre treball has d'esperar a cobrar la feina per poder-te alimentar. El cuiner, de cop té el sustent assegurat i un lloc per a pernoctar a l'hotel o restaurant.

Va entrar tal com toca: d'aprenent al Restaurant Argemir, amb parents seus a la mateixa forana natal.

De la filosofia d'aquesta casa li ve al Jordi la que ell aplica diàriament: feina i aptituds apreses a fons amb l'estudi i la pràctica, i que l'han duit a ser un dels millors professionals dins aquest hermós Art i ofici de donar menjar al qui té fam.

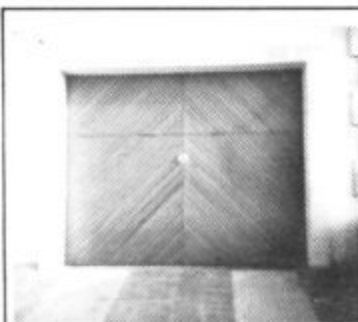
Més tard, emigrar a Suïssa. El món li és petit i ell intueix que en aquell indret del món hi ha molt què aprendre i molt què viure. Treballs a Zürich, torna a Catalunya (a la Costa Brava) i prossegueix la seva ascensió a l'hotel Sa Rosaleda de Calells de Palafrugell.

Cada nou canvi, una ensenyança nova i cada passa, més seguretat amb ell mateix, i més enamorat de la seva feina.

Després passa al restaurant Rosegarten, d'ajudant de cuina. I altre cop, emigra a Suïssa, a Basilea.

Corrien les aigües del 62 i a Mallorca començaven a aixecar hotels gent que sols conèixia l'hostelera per haver-ne sentit parlar.

«¿Qui és un picapedrer, diu En Jordi, per a donar un títol

MONTAJES SERVERA SOLUCIONES CON GARANTIA PUERTAS BASCULANTES

MANUALESW, AUTOMÁTICAS O CON MANDO A DISTANCIA
CON MACHIBHEMBRADO DE MADERA DE
NORTE - TEKA - CHAPA PEGASO
MONTADAS EN SU GARAGE SIN CONSTRUCCIÓN
PIDANOS PRESUPUESTO

C/. Pep Not, 59 - ARTA - Tel. 83 61 31

de cambrer, cuiner o recepcionista a qualsevol que passa pel carrer? No és estrany que així es degradi la professió. No és estrany que els «Tours Operators» es queixin dels mals serveis.

-Com és ara?

-És a dir, que qualsevol sastre o sabater que tenia quatre cales, demanava un préstec al banc o a l'Agència de Viatges, aixecava l'hotel, i posava al front de cada dependència gent que no en tenia ni idea. Així mos ha anat:

Torna passar a Zürich, de cuiner al Zimmernamnn Oerliken, l'any 1963.

Després, set anys de cuiner en cap de l'hotel-Restaurant Schjedstube-Rappeswil, també a Suïssa.

L'any 1970 té el primer contacte amb Artà, com a cap de cuina del Club Náutic de Betlem, a la Colònia de Sant Pere; passa, més tard a l'Eurotel Golf Punta Roja, a la «Costa de los Pinos», fins que passa a copropietari de «El Pájaro Alegre restaurant» l'any 1981, el trobam a Cala Millor.

-Ses Palmeres- i l'any 1983, a Cala D'or, en el PARQUE DE MAR, un complex turístic d'aquell preciós enclau.

L'any 84, al «Bonanza» de Canyamel; torna el 88, a l'Eurotel, i el 89, altra cop a Canyamel.

Del 1977 al 1989, ha compaginat la seva activitat professional, com a cuiner especialitzat en les setmanes Gastronòmiques espanyoles, organitzades per la Cia. Hotelera faner de Suïssa, a hotels de Berna, Basilea, Ferzensee i Senta.

És membre, des del 1975, de A.M.F.O.R.I., Associació per a la Formació Turística professional, després d'haver obtingut la patent de restauradors a l'escola suïssa del tianton de llarus. Ha fet la carrera de gestor turístic a l'Escola de turisme de Balears. Estudi General Lul·lià li té el càrrec de director d'establiment i empreses turístiques.

L'any 1976 va esser requerit per a suplir la manca de Cap de cuina de l'hotel «Inter Palace de Tenerife», fent-se càrrec de la brigada de cuina composta per cinquantes-dues persones.

Vet aquí la semblança professional del nostre entrevistat.

És tan extensa que no dona lloc per a més. A la pròxima edició vos parlarem del que pensa i com expresa lo que pensa.

S.G.

SAUNA - PISCINA - TENIS - SOUVENIRS

Teléfono 58 90 12

Restaurants / Bar
Club Casa Naval

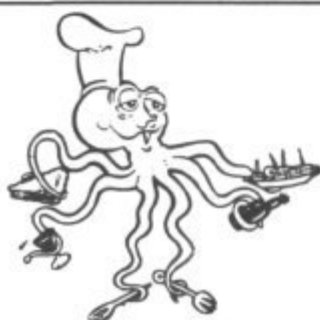

BETLEM

Colonia de San Pedro

ARTÀ, MALLORCA

Bodas, Banquetes, Comida mallorquina

BAR GRAN VÍA

ESPECIALIDAD EN:

- Tapas Variadas
- Pulpo Gallego
- Empanada Gallega
- Ribeiro

Ciutat, 35 - ARTÀ - Tel. 56 22 49

SECUENCIAS DEL INTENTO DE SALVAMENTO DE UN DELFIN

Los famosos ceramistas, Ana Mª Lliteras y Francisco Garrido, fueron protagonistas de un desafortunado intento frustrado de la salvación de un malhadado ejemplar de delfín.

Desde su chalet en «S'Estanyol», justo detrás de «Punta Prima», contemplaron como el delfín se abalanzaba hacia las rocas. Intentaron rescatarlo con vida durante algunas horas.

Desgraciadamente, y a pesar de todos sus esfuerzos, la vida del delfín llegó a su punto y final.

Éste es un ejemplo de unas valerosas personas que a pesar de hacer todo cuanto humanamente pudieron, no consiguieron ganar la batalla contra la madre naturaleza y los destructores de ella.

ELECTRODOMESTICOS

ALQUILER DE PELICULAS

Jaime Mestre Payeras
C/ CIUTAT, 46 ARTÀ
DNI 42 960673 PCIA 1019
Tel. 562180

INSTALACIONES ELECTRICAS
VENTA DE ELECTRODOMESTICOS

JAIME MESTRE PAYERAS
Carrer Ciutat, 46 • ARTÀ

TELYCO

FAX Y TELEFONOS

Ferretería Pascual
Calle Cardenal Despuig, 12
Teléfono 56 23 92
ARTÀ - Mallorca

Ferretería SAN LORENZO
Calle Mosén Galmés, 37
Teléfono 56 96 50
SAN LORENZO - Mallorca

HERRAMIENTAS PARA LA CONSTRUCCIÓN
PINTURAS • BRICOLAGE
SERVICIO DE ALQUILER
HORMIGONERAS • COMPRESORES
GENERADORES - MONTACARGAS
M. DISCO - ETC.

**CENTRE DE RECONeixEMENT
METGE - PSICOLOGIC
ARTÀ**

**certificats metges per
permís de conduir i
licència d'armes**

Avinguda Ferrocarril, 2, 1.er
(Damunt Bar Almudaina)
ARTÀ

OBERT
DILLUNS I DIMECRES
DE 17 A 21 H.

Sa Colònia de Sant Pere

Iglesia de la Colonia

No son muy destacados los acontecimientos que han tenido lugar en la Colonia desde el número anterior de esta Revista, por lo que nos limitaremos a relatar las cuatro cosas que creemos pueden interesar a los colonienses y amigos de Artà.

Carretera 712 Artà-Alcúdia.- En el número anterior decíamos que se veían en bastantes tramos unas banderitas que indicaba el trazado nuevo de la carretera. Hoy hay que añadir que por fin aparecieron las máquinas y obreros que, parece ser que con buen rendimiento, nos indican que la cosa va en serio y que pronto tendremos una vía más decente. Las pequeñas molestias que siempre ocasionan las obras, se hacen llevaderas pensando en la comodidad que tendremos cuando se hayan terminado.

Profusión de obras de construcción.- Al ritmo normal de la construcción de nuevos edificios, hay que añadir ahora las reparaciones que tienen lugar en tejados y desagües, que fallaron cuando cayó la tromba de agua con que nos obsequiaron las nubes de octubre. En muchas calles se ven montones de grava, tejas y material vario, si bien la anchura de las vías hacen que el tráfico no se vea muy afectado. Sólo durante la descarga de material se presenta alguna pega.

Desperfectos en las calles.- Son muchos los baches que ocasionaron las nombradas intensas lluvias, hasta el punto de que en algunas calles, como en «S'Avinguda de sa Davesa» frente a S'Esplay, aparecen tres baches que casi se les puede llamar zanjas, tal es su profundidad y extensión; allí el agua escarbó hasta encontrar duro. Se han puesto señales de dirección prohibida, pero así y todo pueden ser peligrosas hasta para los peatones que circulen por allí con poca luz. Sería urgente una reparación, como se ha hecho en un bache también enorme, que existía en la curva junto al Mercado Colonia.

Desperfectos en Caloscans.- El paso para peatones que había en Caloscans, que permitía ascender a la zona de Belén y a los refugios para embarcaciones que hay en el terraplén, quedó también inutilizado. El agua provocó varios desprendimientos, arrancó de cuajo algunos viejos tamarindos y formó una charca difícil de pasar. Esta no es muy profunda y sería fácil de rellenar, si bien habría que tener en

cuenta que, si no se hace bien, de repetirse una tromba semejante a la que sufrimos, probablemente aparecería de nuevo el desaguisado.

Mejoras observadas.- No todo son acontecimientos negativos. En esta Revista se había aludido varias veces al mal aspecto que ofrecía la charca en el Torrente de Sa Torre, en la que había hasta la chatarra de un coche. Pues bien, aunque la riada había alargado dicha charca, ahora aparece rellena con canto rodado y la chatarra desplazada. Suponemos que el Ayuntamiento o persona caritativa habrá contratado alguna máquina para que efectúe tan buena y necesaria labor.

La Revista Bellpuig habló en una ocasión sobre el deplorable aspecto que ofrecía el cementerio en su ampliación, pero este año, los que asistimos a la Misa de Difuntos, pudimos ver su zona central bien cuidada, limpia y sin ninguno de los hierbajos que tanto la afeaban el año anterior. En los laterales aún hay pocos nichos construidos, pero la cimentación está preparada para cuando interese tenerlos.

Excursiones.- Dos excursiones se organizaron en la Colonia durante el mes de octubre, una el día 21 y otra el 28. La del 21 tenía por objeto una trobada en Montisón de Porreras de los Agentes de la Pastoral y Cristianos en general de la Cuarta Zona de la Iglesia de Mallorca. Consistía en que cada uno o grupo aportara su vehículo, por lo que la asistencia fue muy reducida. Nos hemos vuelto perrezos para conducir.

La del 28 fue en autocar, aunque llevando cada uno su comida. Asistieron esta vez 55 personas, completando la capacidad del vehículo.

El motivo principal de la excursión era el de reunir en ella al Coro Parroquial, por lo que fue organizado por la Parroquia, aunque se admitió la gente del pueblo que lo solicitó hasta llenar el autocar.

Muy interesante fue el itinerario de ida: de la Colonia se salió hacia Son Servera, en donde se desayunó y visitó el Safari, siguiendo luego hacia Manacor y Puerto, pasando después por Cala Mondragó con visita a la playa contigua. De ahí se tomó el rumbo hacia el Santuario de la Consolación de Santanyí, cuya larga escalera de acceso fue subida a pie por los más jóvenes y fuertes, y en el coche del Párroco del pueblo los mayores y delicados de salud. Luego de la visita al Santuario, se comió en su Salón, rezando una Salve a continuación.

Después del consiguiente descanso, se bajó hacia Santanyí de la misma forma que se había subido, visitando luego la Parroquia, en donde fue explicado que su órgano es el mejor de Mallorca. Tanto es así que el organista de la Colonia, Salvador Martí, interpretó en él un pequeño concierto, que hizo las delicias de los oyentes. El Párroco, además, le dijo que podía ir a ejercitarse en dicho órgano siempre que quisiera.

La vuelta fue por Campos y Felanitx, llegando a la Colonia todos muy satisfechos. Casi a la llegada hubo una emotiva ceremonia en la Parroquia Coloniense, en la que se despidió el antiguo Párroco D. Rafael Umbert y se recibió al relevo D. Francisco Munar, así que los excursionistas tuvieron una jornada muy completa con emoción verdadera, amortiguada, asimismo, ya que con el despido se enlazaba una presentación y bienvenida.

Esclatasangs.- Parece ser que las últimas lluvias han hecho salir algunos esclatasangs, presentando ahora un buen aspecto y el bosque hace concebir esperanzas de que haya buena cosecha de ellos, si estos últimos vientos no han resecado demasiado el terreno.

De todas formas, el mejor buscador de la Colonia, Jorge Jaime, Pistola, no hace muchos días se presentó en el Bar Centro con tres esclatasangs que pesaron 750 gramos. Eran sanos y preciosos de verdad. Esperemos que pueda repetir la hazaña muchas veces en esta temporada.

Colonia de San Pedro, noviembre de 1990

José Cantó Planís

EN ARTÀ

"la Caixa"
CAIXA DE PENSIONS

Servicio Cajero Automático 24 horas.

Fàbrica de Licors
Cerveses.

Licors nacionals i estrangers
DES DE 1890

Especialitat en licors mallorquins:
PALO, HERBES DOLCES I SEQUES,
ANIS SEC «LA ESTRELLA DE ARTÀ»

Carrer 31 de Març, 11
Tls. 56 20 38 - 56 22 07 - Fax 835280
ARTÀ

«L'empremta del Sesgo»

A En Joan Sopa no li quedà altre remei que haver de créixer dins el sesgo que son pare, l'amo En Tomeu Amorós Sancho, tan eficaçment havia seguit al llarg de la seva vida.

L'amo En Tomeu no s'arrufava per ningú. Com a bon comerciant, era de caràcter ferme i decidit. L'any 1923, juntament amb En Joan Pocoví, de Sa Blanquera, establí Na Batlessa. A l'esmentat any tractà a fons D. Joan March quan aquest vingué a Artà, a la recerca de proselitisme, de cara a les properes eleccions BB a les Corts Generals. A dins caseva si majencava tota la política lliberal. Els verguistes duïen força essent el cap visible artanenc D. Pedro Moragues.

Recent establert Na Batlessa, l'amo En Tomeu manà la construcció de la nova casa (Banesto) a mestre Joan Sagristà. Com que l'edifici havia de servir per magatzem, botiga, queviures i adobs en general (era el representant de La Casa Gros), volgué una edificació sòlida. Les planxes del pisos principals en lloc de bigades, el que tenen és un gruix de formigó armat de 0'25 cms. de gruixa.

Tal gosadia va ser un impacte popular. El dia del desencoframent el poble en massa deia: «Allò serà sa tomba des Sagristà i Na Solletrica quedarà viuda». Mestre Joan empipat digué a En Tomeu Violí (oncle d'En Miquel Blai): «Tomeu, ves a cas ferrer a cercar es mai més gros que trobis».

Dit i fet. Així que en Violí pica que pica per damunt i es Sagristà que picava per davall. Ni un sol clivell i encara bela, a pesar que entre sacs de farina i productes químics, aquestes soles saben el què és aguantar 40 tones.

De ninet feu el parvulari a Ca Ses monges Moreies. Més endavant conegué el P. Bartomeu Nicolau TOR, qui en aquell temps cursava el noviciat a Artà. El P. Tomeu el prengué en mansó i prest els sebres d'en Joan feren amples al cervell. A l'escola dels PP. Franciscans va aprendre el que avui en diuen EGB; els llibres de text de l'època eren força curiosos: Grau mig, elemental i superior i la lectura obligada consistia, preferentment, amb l'intocable «Corazón» i «Don Quijote de la Mancha». De professors tingué el Pare Mójer i el P. Cladera.

Però abans, a l'edat de dos anys, havia tastat les joeies del franciscanisme, perquè amb la llet materna pels morros ja fou àngel de la carrossa de Sant Antoni de Pàdua. I quin Sant Antoni, Déu meu! Aquella vegada el sant «més ben volgut» va ser en Toni Blanes, Patró, fill de D. Toni Blanes Mestre, senyor de Son Marí.

D'adolescent anà de lloc entre Artà i Lluçmajor, sempre portant el segell seràfic per bandera. Així, als 8 anys cantà, com un cadel·ler, la sibil·la al Convent. Des de llavors, la «Juventud Seráfica» i els Terciars foren la llum de la creença religiosa. Fins i tot conegué les arts escèniques. Tant li era cafè amb llet, com llet amb cafè. El mateix servia per interpretar el paper de «Cayo», que per actuar en obres difícils com «San Hermenegildo», «El Fantasma», «El caballero del amor»...

Comèdia aquesta última importantíssima a la posguerra, ja que acabada la guerra civil, «l'amor» era el que surava.

Ve que l'escolania de Cas Freres necessitava mà de metge. El P. Cladera i el P. Ginard B. enllestiren una rossinyolada de cantaries de primera.

Ja tenim en Sopa enclastat dins la claustra del cavallet de Dama. A botar, s'ha dit, sense més doping que qualche tassonet d'aigua de cisterna, cedit per les Maries Magdalenes de torn. Aquella aigüeta ni que l'havés suanyada el Pou de Jacob.

Les embranzides de l'adolescència emprangueren les hormones de la masculinitat. En Sopa començà a sentir que la veu infantívola donava pas a una granja d'aviram. Les cordes vocals li pollestrejaven a la mala.

Au idò. Dit i fet, passà al «Coro de la juventud Seráfica». Aviat perdé la temor de trobar-se entre companys com en Tomeu Sua, Andreu Sagristà, Llorenç Rayó, Biel Cendra, Joan Terres, En Pep i en Francesc de Xiclati (de Sa Clova), Llorenç Cifre, Paco Cano, en Tomeu i en Llorenç Nonga, Sebastià Trenta, Miquel Escolà, Jaume Jaumí, Jaume Salamanca, Miquel Virell, Tomeu Puig, Jaume Garreta, Jaume Escolà (en Jaume tronava com un eixam de llamps forcats dins un cou de corns de terra seca) i el P. Ginard Bauçà els dirigia.

Per fer aquesta tibada de 9 perdus, només són possibles tres coses: Que n'hi hagi, una gran reclam i una bona escopeta dins el parat. És el record d'en Joan amb una caçada. Emplaçament: Sa Bassa Roja de Morell

A les hores qui hagués dit a en Sopa, que l'any 1952, essent batle D'Artà, fundaria l'Orfeó Artanenc?

Solen dir que el món es mou i l'edat no s'atura. És ben cert. Però en Sopa, amb una caponada de gall, havia deixat a darrera els anys juvenils per convertir-se en un homenet. Com que no tenia fermador, el futbol era la pròxima aventura. Lligà pilotades amb don Rafel Piris de Na Llovetia i en Sebastià Trenta de porters. En Trenta era un bell jove. Anà a viure a Inca essent un descomunal fanàtic del Constància.

En Tomeu Moyà, Rafel Butlo, Mateu Mengol, Tomeu Regalat, Bernat de Sant Llorenç, Tomeu Sua (tan imprevisible com en Butragueño), Pau Escolà, Joan Genovart, Toni Caragol (un serpetó per córrer la línia esquerra del camp des Cos), Tià de Sos Sastres, Rafel Botigueta, Miquel Pelat, Toni Cantes, Jaume Garreta, Andreu Sagristà, Tomeu Bolló, (quin subjecte en Bolló! Jugant dins Sant Llorenç, un llorenç penjà una pilota damunt l'ària de l'Artà. En Tomeu veient la seva gran ocasió esvergà un crit triomfant: Voy! La nostra defensiva no es mogué. En Bolló, a l'estil d'en Santillana, aglapí un carabassot que, per un cantell de duró, la pilota no xapà en dos en Rafel Piris. Va ser un gol històric... però a la nostra porta).

En Tòfol Sagristà, en Joan Bullo i en Xesc des Vidrier, davant l'obsequi involuntari d'en Bolló, notaren una banyadura corporal tot i amb això que el cel estava més clar que un llum.

El 18 de Juliol de 1936 en Sopa tenia 17 anys. Pe tal motiu no s'allistà a files. A les saons era un bergant aliè de la política. Els seus problemes i pecats de joventesa eren les femelletes i la Joventut Seráfica.

Un dia son pare li diu: «Joan, es rojos han desembarcat a Son Servera. Aixeca't». Agafa es camionet, un Buick de 1928 i 1500

Jardineria, Disseny

Manteniment i

Venda de Plantes

Joan Llabata Morey

Plaça Conqueridor, n.º 8
Tel. 88 52 44

07570 ARTÀ
(Mallorca)

Qui pugués fer tornar el temps arrera! Com que el gènere femení domina, no podem donar aclariment de la data. N'hi ha prou amb els personatges del taller Ca'n Sopa. Ells són: L'amo en Tomeu Princès, N'Antònia Moma, Catalina Sopa, Catalina Llovet, Bel Mondoia, Francisca Pelada i Na Bàrbara dels Olors, mestressa de la casa

kgr. de càrrega útil. Partí cap a Son Servera amb el vehicle carregat de falangistes, junt amb el Berliet de mestre Pep Pepes, al comand del tinent Moragues. Davall les falces del Puig de Ca S'Hereu. Es feu horabaixa. En Toni Tit, en Toni Regalat des Trespolet i en Pedro Canet March, s'eren asseguts sobre la batedora de l'abeurador servirí.

Els rojos arribaren a 500 metres de la via del tren. Disparen una canonada i la bomba esbucà el tendal de la porxada de Ca S'Hereu. Aquí el tinent Moragues diu: «Al.lots, mos han venuts. Hem de fugir». Els camionets estaven aparcats prop del quarter de la Guàrdia Civil. En Pere Rabassó, xofer d'en Pep Pepes, partigué davant i en Sopa darrera. El sastre Grua (Toni Grua) que era artiller, donant-se compte del fracàs, es col·locà al costat d'en Rabassó.

Ara, deixem que sigui el propi Joan Sopa el qui relati el succés -«es capità Valens, un veterà de sa guerra d'Àfrica, a s'enfront de sa terrasseta de Ca'n Teula donà ordres de fer foc. Ve que en Toni Grua s'acota a la gatxoneta amb so bras dret en forma de pantalla. Una bala traïdora li passà per davall es colzo incrustant-se al mateix cor d'en Pere Rabassó, que va morir fulminat. En Pere estava afiliat a S'Aliança Obrera Artanenca, i no morí de repressió com diuen, sinó d'un llastimós impacte de bala, disparada pels rojos».

El destí militar d'En Sopa ja fou real quedant de xofer únic a Son Servera. Tammateix, la vida de soldat estaria lligada amb els motors, ja que faria la mili sempre mesclat amb els avions. Hi hagué temps que no hauria donat un velló per la seva subsistència. Sobre-tot al front de Son Servera, quan en Bayo era l'amo de Porto Cristo, Cala Morlanda, tot Son Corb, i el Puig de Sa Font.

El catalanisme d'en Bayo era tant sincer, que ordenà la col·locació de la bandera catalana per sobre la cucuia de Sa Penya Grossa de Na Penyal.

Recent complits els 18 anys, es presentà voluntari a aviació. El fet de tenir carnet de conduir, feu que passàs de xofer de dos oficials italians. A ell li assignaren en Tulio Fassolo i N'Enrico Petere-lli. El primer, tinent aviador i el segon, pertanyent a l'escola complementària de l'exèrcit, Italià.

La feina d'En Sopa consistia a portar-los des de Son Sant Joan al Gran Hotel i viceversa. El tracte freqüent entre ells tres, abocà a una amistat fraternal, dinant i sopant junts moltíssimes vegades.

A l'entremig, en Fassolo descobrí que en Sopa era artanenc. Vaja un xascol! -«Escolta, Amorós, Jo vaig tirar dues bombes damunt aquell poble». En Sopa romangué absort. En Fassolo continuà descrivint el bombardeig. -«Era el 31 d'Agost de 1936 quan vaig sortir de Palma amb un trimotor Saboya 81, carregat de bombes. Abans de la sortida, deman per tots i cadascuns dels punts de referència, per

Ai Déu meu quant ha plogut de llavors ençà! Era a l'any 1950 quan el colom missatger, «N'Ales blanques», d'en Toni Sua, havia guanyat el trofeu de Sant Salvador. En Joan Amorós en persona, entregà la copa al mateix Sua. Al costat, en Pere Violà, en L.Lorenç Vives i en Toni Canet. El local, el menjador del Cafè que regentava la mare de Na Maria i N'Aina Cinta, a l'edifici actual de Correus.

sebre on estaven les zones roges.

L'Estat Major havia dades ordres als batles dels pobles perquè pintassin les teulades de les Esglésies de tires blanques. Això comportava conèixer les àries, diguem-ne, protegides. Després d'haver tirades 28 bombes quantra l'esquadra enemiga que es trobava del Port de Manacor fins a Son Servera, vaig dirigir el Saboya dret al Cap Vermell. Allà descriu un cecle al final del qual me trob a l'alçada dels Pujols. -«Uep, digué el copilot. I aquest poble no està assenyalat». Jo li pregunt: -«Que te queda res?» -«sí, dues bombes». -«Amolla-les». Obrí el batiport. Missió complida i retorn a la Base».

Deixem que en Joan Sopa torni prendre el fil del diàleg. -«Perquè vegis ses viscissituds del món, en Fassolo conegué sa fia des coronel auditor de guerra. Era una famellarra i jo el duia a festejar. Un bon dia es casen. Per fer es viatge de bodes pujaren a un Saboya 81, ben cabalenc que s'hydroavió des bombardeig, el qual era propietat de la companyia Alalittoria (actualment Alitalia) i que feia el trajecte Mallorca-Roma i viceversa. Mai no hi arribaren, a Roma. Es temporal xuclà la nau fent-la caure de capoll enmig del Mediterrani.

Amb en Fassolo i sa seva novella esposa, també hi colaren la vida la resta dels passatgers. En total, 30 víctimes».

DIA DE «TOTS SANTS»

Nos complace notificarles que el cementerio de Artà, está considerado como uno de los camposantos más bellos y mejor cuidados de toda Mallorca.

Si bien los particulares, recordando a sus seres queridos, juegan un importante papel en cuanto a la consecución de tan alta categoría, sobre todo en fechas tan señaladas, no debemos olvidar a las personas que durante el resto del año, cumpliendo con su deber de mantenimiento, realizan una excelente labor tanto profesional como estética.

No sólo nuestro equipo de redacción, sino todo el vecindario de nuestra localidad, coincidimos en felicitar más que gustosamente, por una parte a la iniciativa municipal y por otra parte, quizás ésta más especial, a D. Juan Guiscafré, «Violí», quien cuida durante todo el año de manera ejemplar, por su limpieza, orden y pulcritud, ésta nuestra casa común, lugar de reposo de nuestros cansados cuerpos y sendero de nuestras almas.

NUEVO RECTOR

Damos nuestra más cordial bienvenida a D. Francesc Munar Servera, ex-rector de Lloseta, lugar donde, durante un período de

tres años, supo hacerse merecedor del cariño y el respeto de todos sus feligreses.

ACCIDENTE MORTAL

El sábado, 10 de noviembre, a las 23'30 h. aproximadamente tuvo lugar tan desagradable infortunio en la carretera que enlaza Son Servera y Capdepera. Como Vds. seguramente ya sabrán, el vehículo propiedad de Antonio Espinosa y su esposa, Emilia Anta, fue arrastrado por el agua. Segundos antes había destrozado una pared que impedía el desbordamiento del torrente de Pula, cayendo éste por un pequeño acantilado. Los ocupantes, aunque con dificultad, pudieron salir del coche. Antonio pudo agarrarse a un árbol. Su esposa, por el contrario, no tuvo tanta suerte, pereciendo ahogada al ser arrastrada por las aguas.

Poco tiempo después de que se desbordara el torrente, llegó una dotación de bomberos, dándose la circunstancia de que estaban realizando un archique a pocos kms. de la zona. Al observar el accidente, acudieron al lugar atándose con cuerdas a los árboles debido a la dificultad del terreno y el agua. Antonio, presentaba claros síntomas de frío y sus fuerzas ya empezaban a flaquear. El herido fue rescatado y trasladado al centro

médico. Poco después, se localizó el cuerpo sin vida de Emilia, cuyo cadáver había quedado atrapado en una zanja que impidió que las aguas la arrastrasen hacia el mar. Emilia, era una persona muy apreciada por todos los que la conocían por su espíritu trabajador y su simpatía.

Desde el «Artà», deseamos que Dios la tenga en su gloria y compartimos nuestro más sentido pésame con sus familiares y amigos.

CAMPAÑA CONTRA EL CANCER DE ORGANOS FEMENINOS

Interesante campaña donde ni una de nosotras deberíamos faltar a la revisión. Ya habrán recibido en sus casas la notificación de hora y fecha prevista. Recuerden que el cáncer sí puede prevenirse, y si se trata a tiempo, sí tiene curación.

No falten a su cita. De ello depende su vida.

COLOMBÓFILA

Ya han empezado las partidas: Manacor, Montuiri, próximamente Andratx y más adelante, nuestros más aventajados, llegarán a la península. Un deporte de gran belleza y que cuenta con numerosos aficionados en nuestra población.

«TORDS I ESCLATA-SANGS»

Mal año para lo uno y lo otro. En cuanto a la caza de estos deliciosos pajarillos, personalmente los prefiero ver volando de lejos, que verlos condimentados. Aunque no por ello, la caza de cualquier especie legal y racionalmente admitida, deje de ser una afición muy peculiar.

Las setas, son otro cantar. Los veteranos las reservan celosamente como un tesoro. Los buscadores aficionados, se hartan de pisotear vanamente la montaña. Y como dice el refrán: «Poderoso caballero es Don Dinero». Si se impidiese su comercialización, o no se pagasen sumas exorbitadas, todo buscador encontraría las que le hicieran falta.

Pero, claro está, perderían la gracia.

SORTEO DE VIAJES

Viajar no es sólo una moda. Es una necesidad recreativa y cultural. Últimamente, numerosos sorteos han contado con ganadores en nuestra localidad. Empresas y organismos como el Supermercado Super-Flama

**AUTOS
ESCANELLAS**

SERVICIO OFICIAL

EXPOSICION Y VENTA ¡VISITENOS!
Carrer Argentina, 31 - Telèfon 56 21 15 - ARTÀ

**PRÓXIMA APERTURA
PELUQUERIA
USCHI Y BEL
UNISEX**

C/. Gran Via. Esquina C/ Jaume III
Tel. 56 23 82

Spar y las Cajas de Ahorro Confederadas han obsequiado a sus clientes con la posibilidad de ganar un viaje o unas pequeñas vacaciones para dos personas a las Islas Canarias y Tenerife y también a Santo Domingo.

Enhorabuena a los afortunados.

CONTRIBUCIONES Y ARBITRIOS MUNICIPALES

En este «sorteo» participamos todos y todos resultamos ganadores. La familia que paga menos oscila sobre las 7.900 ptas. Aguas, recogida de basuras, alcantarillado y entrada de vehículos, completan los números de nuestra lotería municipal.

PLENARIOS

Las normas subsidiarias van por buen camino. Han sido aprobadas inicialmente por el Consistorio y han pasado a revisión por el «Govern Balear», al que posiblemente no le pasarán por alto las irregularidades que éstas presentan, a pesar de que Miguel Pastor ha afirmado rotundamente que nuestra población no pagará ninguna indemnización a los damnificados. Cosa que éstos, no parecen tener tan claro.

También han sido aprobadas las condiciones referentes a la construcción de un edificio de información turística a ubicar en la Colonia de San Pedro, que se inscribe dentro del plan de embellecimiento del municipio. El Consistorio fija la cantidad máxima de coste a unos once millones, doscientas mil pesetas.

También se aprueba la futura construcción de una pista polideportiva más piscina. Ésta se incluye dentro del plan de obras deportivas del CIM, estableciéndose el presupuesto en cuarenta millones de pts., un plazo de ejecución que, teóricamente, no debe sobrepasar del 31 de marzo del próximo año.

CORAL DE LA TERCERA EDAD

Este «jovencísimo grupo» de 19 personas, nos deleitó con sus mágicas canciones, como por ejemplo «La bella Lola», «Cádiz» o «La Virgen de Guadalupe», el 18 de noviembre en la Residencia de Artà. Lástima que el grupo no sea más numeroso, a pesar de afirmar que está abierto a cualquier amante de la buena música que tenga mínimas condiciones para el canto.

¡Enhorabuena y que no decaigan el empeño ni el salero!

OBRAS PÚBLICAS

Acaban de empezar las obras de ensanchamiento y acondicionamiento de la carretera de Artà-Can Picafort. Se espera que no se corte por completo la circulación, excepto en los tramos más difíciles. Y solamente durante breves espacios de tiempo, a fin de evitar la incomunicación entre los vecinos de la Colonia de San Pedro y esta localidad. Se prevé que las obras tendrán una duración aproximada de un año y medio.

TEATRO

El proyecto básico del nuevo teatro de Artà se verá plenamente incluido en un corto espacio de tiempo en el plan de equipamiento cultural, por lo cual se espera que a finales de este año se empiecen las obras del nuevo teatro, cuyo presupuesto global asciende a 75 millones de pesetas.

Según palabras del alcalde, Miquel Pastor, «el pueblo de Artà espera con ilusión un nuevo recinto cultural de estas características, ya que en estos últimos años se ha conseguido difundir de una excepcional forma el teatro. Como ejemplo significativo, actualmente existen varios grupos dedicados a tal efecto, como son: las diferentes actividades teatrales de Miquel Mestre, variados cursos de teatro dirigidos por Sebastián Frontera, el Grup Escènic Artanenc, cuyo director es Bernat Mayol, y otro grupos de expresión teatral como es el grupo de danza dirigido por Ramon Ginard.

Desde que se incendió el Teatro Principal han transcurrido seis años, a lo que Miquel Pastor señaló que «se ha tardado este tiempo por el alto nivel económico y también por la dificultad de encontrar un terreno que accediese a las características de un recinto público, el cual tenía que estar situado en una zona céntrica con fácil acceso a aparcamiento. Ser un gran terreno para un recinto de estas características con las dificultades que ello implica de camerinos, salidas de socorro, almacén, es la razón de este largo período de tiempo que ha durado el proyecto».

NA BATLESSA

El futuro Teatro Municipal estará adosado al recinto cultural de Na Batlessa, siendo ambos terrenos donados al Ayuntamiento por Tòfol Ferrer Pons y situados en la zona céntrica del municipio.

EXPOSICIÓN

Miquel Moll, expondrá sus acuarelas en «El Dorado», a partir del 17 de noviembre. No se la pierdan.

CONCIERTO DE SANTA CECILIA

Interesantísimo concierto celebrado el 25 de noviembre en la Parroquia, dado por la Banda de Música Local.

PRÓXIMA CENA DE QUINTOS

Relación de todos los mozos alistados en Artà y Capdepera en el año 1969.

ARTÀ

1. Alzamora Massanet, Jaime
2. Amorós Grau, Antonio
3. Amorós Navarro, Bartolomé
4. Artigues Vives, Guillermo
5. Canet Sancho, Pedro
6. Carrió Lull, Jaime
7. Cruz Ríos, Antonio
8. Díaz Alonso, José
9. Esteban García, Antonio
10. Esteva Lliteras, Antonio
11. Esteva Lliteras, Bartolomé

12. Esteva Lliteras, Bartolomé
13. Ferriol Cursach, Nadal
14. Forteza Gelabert, Andrés
15. Gil Brazo, José
16. Ginard Flaquer, Bartolomé
17. Ginard Mesquida, Sebastián
18. Guerrero Caro, José
19. Jaume Orell, Gabriel
20. Lliteras Ferrer, Juan
21. Lliteras Fuster, Pedro
22. Massanet Massanet, Vicente
23. Mayol Cerdà, Jaime
24. Mestre Amorós, Pedro
25. Mestre Esteva, Pedro
26. Mora Munar, Jaime
27. Morey Sureda, Jaime
28. Nicolau Negre, Bernardo
29. Payeras Femenías, Jaime
30. Piris Vives, Sebastián
31. Ribot Torrens, Tomás
32. Riera Carrió, Bernardo
33. Rotger Servera, Bernardo
34. Sancho Negre, Jaime
35. Serra Sureda, Juan
36. Servera Nebot, Andrés
37. Sosa Franco, José Luis
38. Sureda Vives, Bartolomé
39. Tous Llaneras, Juan
40. Vicens Lliteras, Juan
41. Vives Dalmau, Jaime

CAPDEPERA

1. Saura Cierco, Enrique
2. Sureda Adrover, Cristóbal
3. Torrecillas Giménez, José
4. Vergara Mede, Juan Manuel
5. Peralta Rocha, José
6. Pérez Parra, Antonio
7. Bernat Vadell, Salvador
8. Abad Castejón, José
9. Cabrero Serrano, Pedro
10. Castellano Castilla, Deogracias
11. Castro Rodríguez, Francisco
12. Delgado Moreno, Manuel
13. Díaz Garcías, Juan Antonio
14. Ferrer Forner, Miguel
15. Gallego Méndez, José
16. Garau Adrover, Bartolomé
17. García Pellicer, José M.
18. García Zarallo, Angel Fco.
19. Gomila Gelabert, Gabriel
20. Lechón Ramfrez, Cipriano
21. Lumberras Juárez, José
22. Malagón Jiménez, Manuel
23. Martínez González, Cristóbal
24. Martínez Sánchez, Cirilo
25. Melis Pascual, Bartolomé
26. Moll Julià, Gabriel
27. Moyá Carrión, Antonio
28. Porras Gumier, Segismundo
29. Pozo Adán, Luis
30. Recio Miguel, Justo
31. Riutort Jaume, Gabriel
32. Romera Marquez, Fermín
33. Rozalem Rosa, Honorio
34. Sánchez Grillo, Jesús
35. Sancho Juan, Miguel

Para subscripción de una comida en el «RTE. SA COVA», en San Juan, el día 8 de diciembre, llamar al «BAR CAN TONI» de Artà Tel. 56 23 78.

CICLISMO

Noticiero

Nada más finalizada la temporada ciclista ya se empieza a percibir el eco de rumores que no tardarán en convertirse en realidades. Gabriel Alzina, nuestro joven campeón, pasará a formar parte de un nuevo equipo actualmente en gestación. De la Heras, Ribas y García serán los componentes veteranos, mientras que Martínez y nuestro Alzina ocuparán las plazas de bisoños. El conjunto tendrá exclusivamente formación cadete. Entretanto ya han iniciado su preparación invernal bajo las órdenes del preparador físico Márquez.

Por lo que respecta a Miguel Alzamora proseguirá militando en el Moscar-Renault, en una temporada que se presenta difícil y determinante para él, dado que su reciente paso a juvenil, no le impedirá tener a lo mejorcito y ducho del ciclismo regional en la misma línea de salida. A falta de confirmación oficial, avanzamos que junto a su compañero de equipo Tauler podría marchar a disputar unas pruebas en tierras nortefías. Invitación existe.

La segunda edición de la «Challenge de Llevant» está en pleno período de organización. Se disputará durante el mes de mayo con una prólogo el 27 de abril. La primera etapa a disputar el sábado 4 de mayo tendrá a nuestra población como escenario, siendo Son Servera, Manacor, San Lorenzo y Felanitx los siguientes puntos de llegada. A recordar que nuestro paisano Miguel Tous fue el brillante vencedor de la primera edición.

Eran otros tiempos

SERAFIN ROSSELLÓ, NUEVO PRESIDENTE DEL CLUB CICLISTA ARTANENSE

Luis Gomila ha dejado la presidencia del C.C. Artanense, tras ocho años de mandato. El nuevo mandatario accede al cargo auspiciado por el grupo de «sociales». A falta de la confección definitiva de la nueva junta, se puede avanzar que Antonio Femenías Llitas y Sebastián Sastre ocuparán las vicepresidencias, Miguel Genovard Vives la secretaría y Antonio Flaquer se encargará de las finanzas.

El nuevo equipo directivo ha avanzado su deseo de proseguir con las organizaciones habituales de la entidad, carrera aniversario, fiestas de la Colonia, marcha cicloturística y Circuito «Sant Salvador», así como con la II Challenge de Llevant, de la que corresponde organizar el montaje de la primera etapa.

FUTBOL

DEPORTES

C.D. Avance

Resultados de los tres primeros encuentros disputados en el mes de noviembre.

3-11-90

Benjamines: S'Horta 0 - Avance 5
Infantiles: Avance 3 - España 7
Cadetes: En descanso

10-11-90

Benjamines: Olimpic B 1 - Avance 6 (amistoso).
Infantiles: Felanitx 1 - Avance 7.
Cadetes: Barracar 0 - Avance 0.

17-11-90

Benjamines: Avance 6 - Barracar 0.
Infantiles: Avance 6 - S'Horta 3.
Cadetes: Avance 1 - Montuiri 2.

DEPORTES

Como Vds. podrán observar, hasta el momento parecen cumplirse las previsiones de los entrenadores de ambas categorías. Mejorándose incluso en el caso de los Benjamines. Su entrenador, el Sr. Juan Alba, aún siendo la primera vez que realizó esta labor, declaró que su máxima ilusión sería quedar entre los cinco primeros puestos. De seguir así, si no cambia la suerte, nuestros pequeños no sólo cumplirán el pronóstico, sino que podrían ascender perfectamente a ocupar el liderazgo de la clasificación.

Cafetería ALMUDAINA

- ✓ Granizados de almendra, naranja y limón
- ✓ Pastelería
- ✓ Heladería
- ✓ Hamburguesas
- ✓ Platos combinados
- ✓ Tapas variadas y meriendas

Avda. Ferrocarril, nº 4 — Tel. 56 22 48 — ARTÀ (Mallorca)

HÍPICAS

La cuadra Sa Font Calenta, ha adquirido dos trotones más como son la yegua LIEBRE O, de seis años hija de GIATO y NURED-DUNA, en el año 89 su mejor velocidad fue de 1'26'8, y el potro de un año SON PETIT BO, hijo de ELIPHAR y HABANERA.

También el caballista artanense Juan Servera Artigues, afincado en San Lorenzo, ha importado dos caballos franceses, uno de once años y otro de seis llamado SAINT AMOUR.

Los trotones de Artà, que participaron en las carreras de Manacor el día 20 de octubre, se clasificaron MORELLET en 1ª posición a 1'30'2, CASTAÑER en 4ª lugar a 1'26'3 y la yegua JOYA BOIS reaparece a las competiciones, después de un largo tiempo de ausencia al igual lo ha hecho, en estas fechas NELIDUCCIA V.X., hija de HELIOS C.H. y DUCCIA.

El día 11 de Noviembre y en Son Pardo, la yegua JUNITA propiedad de las Hnas. Massanet en la carrera concertada para Damas, se clasificó en 2ª posición conducida por Caty a 1'23'3, el mismo día el caballo de la misma cuadra QUILT DE BELLEVUE, hizo 3ª con el buen crono de 1'20'4 y el caballo MORELLET también 3ª a 1'26'1.

Los trotones artanenses, JEREMI y E. MARISOL consiguieron clasificarse en 2ª posición, en las carreras celebradas en Inca con motivo del Dijous Bo, MORELLET no se clasificó.

En el Hipódromo de Manacor, el día 18, Caty Massanet a las riendas de JUNITA, consiguió la victoria a 1'26'3 y 4ª puesto para MAIKA DE EGO conducida por Antonio Esteve Negre a 1'33'5.

Si en el mes de octubre, el potro de la cuadra Na Porrassa, RIGGI se proclamó vencedor del Criterium dos años de Mallorca, en la misma prueba celebrada en Mahón el día 18 fue el 2º calificado, colocación que no desmerece, si tenemos en cuenta que realizó dicha carrera con un buen crono, batiendo su propio récord a 1'28'1. Según opiniones de los allí presentes y del periódico Última Hora, RIGGI fue el potro con el trote más regular de esta carrera.

Resulta algo insólito que se desplace a un trotón mallorquín a las competiciones fuera de la Isla, pero si alguien tenía que hacerlo, debía ser alguien nacido de la afición de Artà y nada menos que el conocido caballista Antonio Tous juntamente con su acompañante y ayudante José del Rancho Bonanza V.X.

Para presenciar esta carrera, numerosos aficionados artanenses se desplazaron a Menorca este fin de semana, y otros tantos no les fue posible debido que se habían agotado las plazas del avión.

En el mismo día 18 y en Son Pardo, el ya campeón nacional NOSTRO V.X., en la carrera especial Criterium Cuatro Años, se sumaba otra victoria a su palmarés, con el mejor tiempo invertido de 1'21'4 (récord absoluto de su generación), con el trofeo y premio en metálico dado por La Caixa.

Fotos.- Revista TROT
Tomeu Femenías Sard

NOSTRO V.X., Ganador del Criterium Cuatro años a 1'21'4

EL REPELENTE NIÑO VICENTE por ARPO

Nada de globo Doña Rosa, es un condón

La trotona adquirida por la Cuadra Sa Font Calenta, LIEBRE O

FOTO SEMICOMENTADA (1)

Han pasado 39 años. Quizá sean demasiados. Sin embargo, los suficientes para que el 79'16 por ciento de los fotografiados estén en el Reino de los Justos.

El tiempo, implacable e invisible devastador biológico, no conoce, ni falta que le hace, de méritos ni de glorias humanas. En su incesante transcurrir, arrasa todo cuanto se le cruza en su camino, sea quien sea el que se oponga a su macabro devenir itinerante. ¿Cómo de otra manera, si no, los personajes, llenos de vida en la foto, pudieron desaparecer de entre nosotros?

Recién llegado a Artà, 29 de junio de 1936, D. Lorenzo Lliteras impulsó, de forma sustancial, las actividades de la Acción Católica Artanense. Círculos de estudios, reuniones de Cataquesis para adultos y menores, visitas a los enfermos, primeros Viernes de cada mes, Comuniones generales y masiva presencia en las funciones litúrgicas de la Parroquia.

De entre el abanico religioso-social, destacaríamos las excursiones de las tardes dominicales, una de las debilidades de D. Lorenzo, puesto que, además de significar una válvula de escape a sus múltiples quehaceres pastorales, eran una magnífica ocasión para dictar memorables elecciones de nuestra Historia.

El 17 de junio de 1951, D. Lorenzo Lliteras Terrassa cogió a una parte de «sus muchachos» y se los llevó a su casita solariega «des Carregador».

En aquella efemérides, «24 chavales» desafiaron los ardores del estilo vestido a la usanza de la época, porque los cánones tradicionales de las buenas costumbres, no permitían ninguna clase de alegrías en el vestir. El decoro corporal debía ser estricto y concluyente. Nada de enseñar los tabúes de la anatomía que Dios tuvo a bien concedernos.

De izquierda a derecha los «tapaditos» son: Joan Terres, Joan Gannància, Sebastià Jan, Toni Garamau, Jaume Manyà, Jordi Escolà, Joan de Ca Na Metxa, Toni Sopa, Lluçia Moló, Tomeu Pamboli, Pere Metxo, Jordi Cabrer, Tomeu Comuna, Francesc Nonga, Joan

Calet, Joan Baleu, Tomeu Violí, Tomeu de Son Fortè, José Fito, Colau Xina, el doctor Jaume Solivellas, D. Llorenç, Rafel de Son Fortè Nou y Joan Leu, carter.

En total, 24 paisanos esparcidos y diseminados a lo largo y ancho de la geografía artanense y cuyo ejemplo a seguir es un deber ineludible para sus sucesores.

(1) Foto gentilmente cedida por el dinámico vigía de la Avda. de Costa i Llobera, Tomeu Esteva Frau. Un «frare» genuino, a quien el pueblo le cambió el hábito franciscano por el real y monárquico de «Amadeo».

DEMOGRÀFIQUES

REGISTRE CIVIL D'ARTÀ

MOVIMENT NATURAL DE LA POBLACIÓ MES D'OCTUBRE NAIXEMENTS

25-9-90 Fiore Espada Keller, filla de José Ramón i Marta
25-10-90 Juan Genovard Caballero, fill de Miquel i Maria Àngela
17-10-90 Sara Sánchez García, filla de Miquel Angel i Concepció
20-10-90 Margarita Dols Sosa, filla de Joaquín i Antonia
20-10-90 Bartomeu Artigues Barceló, fill de Antonio i Rosa
20-10-90 Rocío Reyes Peláez, filla de Francisco Javier i María Angeles

MATRIMONIS

6-10-90 Raimundo Gómez Revilla amb Soledad López Ramírez
12-10-90 Juan Gil Fullana amb Christina Antich Anrque
20-10-90 Miquel Lahosa Rodríguez amb Pilar Fernández Sánchez
27-10-90 Pedro Ginard Matamoros amb Maria Antònia Gelabert Vicens
29-10-90 Juan Febrer Bernat amb Catalina Riera Sansó

DEFUNCIONS

3-10-90 Andrea Orell Rosselló C./ Sant Pau nº 7. 69 anys
28-10-90 Hans Dieter Muskala. 49 anys
12-10-90 Miquel Tous Sancho. Sorteta, 17. 79 anys
27-10-90 Margarita Esteve Tous. Son Servera, 51. 83 anys
29-10-90 Coloma Bonnín Fuster. Botovant, 10. 91 anys

DINAR DE GERMANOR AL RESTAURANT S'ERA DE PULA

Dia 18 d'octubre, les persones majors de la Residència «POSA-DA DELS OLORS», foren convidades al Restaurant «S'Era de Pula», a un dinar de màxima qualitat. El menú consistí en un arròs a la Mariner del Mediterrani com a primer plat, i després bacallà amb alls confitats (l'especialitat de la casa) i un postre exquisit: crocanti amb xocolatet calent.

Després del dinar, s'armà l'escena número u de ball i cant popular. Intervengué el Sr. Tucho Riveira amb la seva típica música paraguaya. Animà la festa, i els residents sortiren al redol dansant i ba-

llant com si fossin jovesans.

Abans del dinar, l'autocar LEVANTE, els transportà al Supermercat Gigant de Sa Coma, que els obsequià amb un deliciós refresc.

La direcció de la Residència vol fer arribar a través d'aquestes lletres, el seu agraïment al Restaurant abans esmentat, camarers, el Sr. Tucho, «Empresa Levante», i demés persones que els acompanyaren i feren agradable aquesta diada.

A tots moltes gràcies.

La direcció.